ReaderWorks

Standard

ultime „respirări”

NOTĂ AUTOBIOGRAFICĂ

S-a născut la Ploieşti, la 31 martie 1933, dintr-un ţăran român venit la oraş şi dintr-o rusoaică stabilită la Ploieşti cu prilejul mutării sediului rafinăriilor de petrol de la Constanţa.
A rămas repetent în clasa întîia primară fiindu-i deosebit de greu să-şi imagineze că vorba vorbită şi cuvîntul cuvîntat există şi că ar putea fi scrise. Mai tîrziu, după diferite eforturi fizice provenite din plăcerea sportului, s-a mirat brusc remarcînd că are un trup şi din această pricină, părăsind calea dreaptă a ştiinţei, s-a apucat cu rîvnă, în fine, alfabetizat fiind, să scrie versuri sau mai degrabă un fel de versuri, sau mai degrabă un fel de texte cu un caracter subiectiv.
A citit Bacovia şi s-a uluit de viziunea lui totală şi a descoperit parodiile lui Topîrceanu de la care a luat o lecţie vie de diferite forme prozodice amare învelite în ciocolata umorului. A învăţat atît de bine lecţia încît în cele din urmă a reuşit să o uite. Aşa se face că matur fiind, încă neconvins de faptul că vorbirea poate fi scrisă, a rămas din nou repetent în faţa cuvintelor, prin practica leit-motivului unor viziuni, şi mai ales cu prilejul compunerii unei cărţi mai speciale intitulată *Necuvintele*.
Temperament contradictoriu şi paradoxal, el este, aşa cum au remarcat şi prietenii săi, profund influenţabil în zonele exterioare şi convenţionale, ca orice om civilizat, şi înlăuntrul spiritului său, dacă-l putem numi

spirit, îndărătnic pe ce a cunoscut de unul singur, şi original ca un barbar.
Aparenţa lenei în acţiunea fizică este numai o aparenţă. Se gîndeşte obsesiv zile şi nopţi la o singură viziune, iar cînd scrie sau mai degrabă o dictează dă iluzia improvizaţiei.
E probabil că nu va reuşi niciodată să-şi constituie o familie, din excesul de idealizare a ideii de femeie iubită.
Mirat şi uluit de ideea că există timp, vede în orice ceas, în orice orologiu, în orice clepsidră, forma unui posibil sicriu.
Nu-i place să călătorească, deşi a călătorit, nu iubeşte lucrurile de care atunci cînd le posedă se desparte repede, cu o bucurie ironică.
Citeşte de nenumărate ori, mereu şi mereu, aceleaşi cărţi: cum ar fi bunăoară poemul Ghilgameş, Cartea lui Iov, *Odiseea*, şi unele piese ale tînărului scriitor Shakespeare.
O oră pe an este extrem de mulţumit de propria sa muncă. Tot o oră pe an este nemulţumit de propria sa muncă, iar în rest munceşte pur şi simplu.
Acum, la această dată, are 44 ani şi a traversat din creier pe hîrtie încă un metru cub de cuvinte scrise, din care poate se vor alege cîteva poezii bune.
Acum, în acest moment, stă şi se uită prelung la o veche drahmă de Istria şi se gîndeşte că prea mare lucru nu este de spus despre sine însuşi şi că sinea altora, dacă nu cumva sinea generală a speciei umane, este cu mult mai aptă de contemplaţie, deşi însăşi contemplaţia, şi ea, are natura unei misterioase oglinzi.
1 noiembrie 1977

CĂCI DACĂ AR FI VREODATĂ SĂ MOR...

Argeşul, cuvînt voievodal — baştina lui prea bine nu i-o ştim, căci s-ar putea să-nsemne argint, sau piatră răsucită, sau alesul aleşilor, sau, cum Muşatinii veneau de la Muşat, ceea ce însemnează frumos, şi Argeşul să vie tot de la frumos, adică de la starea argeşie, de bărbat aprig şi argeş.

Capitala şi descălecarea dintîi nu fu cîtuşi de puţin rău aleasă să fie aicea, că mă şi mir de mutarea ei în Bărăgan, pe vatra vîrtejului, unde s-au bătut şi monezi dacice, şi pe care mai tîrziatic am numit-o cu vocea tare Bucureşti.

E drept că şi la Bucureşti înfloreşte pe zîmbet cuvîntul cu o anumită bucurie, dar parcă la Argeş, şi cu precădere la Curtea de Argeş, e mai spălat de rîuri şi de ninsoare cu raze binemirositoare.

Aceste zicîndu-le pe toate, nu ne rămîne decît să ne înclinăm; stînd drept, în faţa celei mai frumoase variante a limbii române transmisă pe aicea, pe la Argeş, sau pe la Cîmpulung, sau pe la nu ştiu de ce numitul oraş Piteşti.

Căci dacă ar fi vreodată să mor pe neaşteptate şi despovărat brusc de viaţă, am adresat prietenilor mei şi cititorilor mei, de care mă rog şi acuma prin cuvîntul scris, să-mi fie ridicată fosta făptură şi arsă pe şoseaua naţională dintre Bucureşti şi Argeş, pe cîmp, între crengi, şi risipită cenuşa pe pămînt, şi să tragă brazdă cu plugul peste acel pămînt

îngrăşat şi cu dragostea mea de el, de către mine.
Aici oprim spunerea, căci altceva de zis nu mai avem de zis nimic.
mai 1981

AUTOPORTRET

Prietenii mei, scriitorii macedoneni, mi-au cerut pentru această carte de versuri apărută în măiastra limbă macedoneană a lui Taşko Sarov, să-mi fac un autoportret în cîteva pagini tipărite.
Mi-am pus la mînă ceasul de auzit şi la ochi ochelarii de micşorat timpul şi mi-am zis că, cel mai frumos autoportret al meu în limba macedoneană, ar fi dedicaţia pe care-o pun pe fruntea cărţii şi anume aceasta.
Iubite cititorule al meu din Macedonia, îţi dedic această culegere de versuri cu prilejul faptului că ne-am întîlnit în timpul vieţii noastre, iar nu în timpul vieţii altora.
Dacă nu este mulţumitor acest autoportret, atunci aş mai adăuga faptul că a te naşte este o sugrumare, iar a muri, un strigăt.
Faptul de a te fi născut este atît de uluitor şi de mirabil, încît este mai degrabă asemuitor întîmplării, decît legii.
Voi zice şi eu în consecinţă că întîmplarea naşte legi, iar legile nasc întîmplări.
Întîmplarea nemaipomenită de a fi cal poate fi asemuită cu nemaipomenita întîmplare de a fi arbore.
Pe om îl ispăşeşte de individualism cuvîntul, care este un organ colectiv al umanităţii, dacă nu cumva singura ei fiinţă fragmentată în nesfîrşite substantive şi verbe rostite de pieritorii globului pămîntesc.
Despre poezie am o părere foarte bună.

Dacă din punct de vedere sociologic omul este dezastruos, dacă din punct de vedere psihologic omul este explozibil ca şi dinamita, din punctul de vedere al poeziei din om, omul ne apare încă de nejefuit.
Averea cea mai sigură şi cea mai importantă pe care o are umanitatea din timpul umanităţii mele este poezia fiecărui om în parte, — şi în acest sens înţelegem estetica ca pe expresia cea mai fiinţîndă a eticii.
Poetul este aidoma unei moaşe de ţară care ajută femeia pe cîmp să nască. Dar a confunda moaşa cu miracolul naşterii ar fi un cîntec al surzilor.
Poezia poetului stîrneşte poezia intimă a fiecăruia.
Un poet este cu atît mai măreţ cu cît cei care-l citesc nu pe el îl descoperă, ci pe ei înşişi.
Închei adăugînd că Podul de la Struga e un curcubeu căruia-i zărim bolta, — şi ale cărui picioare nu i le zărim, — dorindu-i-le lungi-prelungi ca ecuatorul.
Ave!
Al vostru, Nichita Stănescu.
Azi.
Struga 1982

ARS POETICA

Se dedică marelui prozator
Dumitru Radu Popescu

Astăzi, aici în catedrala Sfînta Sofia, unde sîntem fericiţi pînă la nefericire de faptul că putem să spunem în mod adevărat şi nebîlbîit credo-ul nostru poetic, ne întoarcem şi zicem: de această dată spre faima „Coroanei de aur" care se va vesti a fi fiind cel mai mare premiu nu decernat unui om ci unui purtător al sentimentelor lumii, ne înclinăm şi spunem: e fără precedent în istorie cînd o coroană laurează tîmplele unui iubitor de poezie iar nu ale unui poet.
Ca şi maestrul nostru, marele desenator Hokusai, cel care semna desenele: Hokusai cel nebun după desen, aidoma lui, celui care are urechi să vadă şi ochi să audă, şi noi înşine semnăm poemele: Nichita Stănescu cel nebun după poezie.
Critica poeziei, poezia fiind socotită, după părerea noastră, ca o nouă frontieră a sufletului uman, noi nu o facem din punctul de vedere al vedetelor exprimatoare de fraze geniale, ci din punctul de vedere al moaşei de ţară care, ajutînd ţăranca pe cîmp să nască, nu dă loc confuziei de merit între meseria moaşei şi miracolul naşterii. Noi credem că nu există poeţi ci moaşe ale poeziei şi că este o tristă confuzie aceea care s-ar putea face sperînd în meritul poetului iar nu în miracolul poeziei.

De aici din catedrala Sfînta Sofia din R.S.F. Iugoslavia, din Macedonia sufletului meu se naşte strigătul nostru către umanitate, un strigăt profund care înalţă premiul macedonean ca pe cel mai de seamă premiu al lumii care poate fi acordat, cum ar spune marele poet român Mihai Eminescu, „Lumii ce gîndea în versuri şi scria în poezii", sau care putea fi acordat lui Eminescu totuşi.
De aici din această catedrală a poeziei ştiind prea bine că verbul, cuvîntul este materialul poeziei, că verbul, cuvîntul are originea unei ţări, iar poezia originea Omului, din nou ne repetăm spunîndu-vă că frumuseţea sufletului uman este noua lui frontieră.
De bunăseamă că există un limbaj anume al oricărui lucru de pe pămînt. De la limbajul atomilor între ei pînă la limbajul copacilor între ei.
Cea mai simplă formă a limbajului este valenţa.
Mulţi ne-am gîndit că omul nu justifică ecologia vieţii şi că prin muncă şi prin artifex sare din regn în mit, din mit în istorie şi din istorie în politic. Iată ruptura.
Să nu uităm însă naşterea cuvîntului ca fiinţă vie care este produsul cel mai sublim al omului.
Tragedia cuvîntului a atras după sine răzbunarea pumnului, a cuţitului şi a glonţului. Iată ruptura.
Dacă toată umanitatea ar tăcea o singură secundă din gîndirea ei, arborii, munţii şi stelele s-ar spulbera. Iată ruptura.
Măreţia omului stă în ceea ce are în două feluri cuvîntul: într-o tînjire spre frumos şi o

tînjire spre adevăr. Iată ruptura.
Între un posibil dialog al frumosului cu adevărul vedem noua frontieră a sufletului uman, de aceea declarăm cu mîna pe inimă că omul încă există, şi că întreaga umanitate, ca niciodată în timp, îşi doreşte secundele de viaţă ca pe o avere personală.
Posesiunea şi ideea de prioritate sînt nişte abstracţiuni mînjite cu sîngele omului.
De multă vreme gura vorbitoare nu mai seamănă cu un pahar sau cu o fîntînă. E vremea ca noua frontieră a sufletului uman, după atîta automăcelărire, să se întindă mai departe spre visul celor care s-au jertfit în mii de feluri, pentru mii de idealuri care pot fi rezumate într-un singur cuvînt: a fi, fiinţă, operă la care şi Macedonia, Iugoslavia şi-a rupt cu generozitate partea ei de inimă.
Omul nu este un accident al naturii lucrurilor. Natura lucrurilor poate părea sălbatecă şi accidentală în faţa verbului gîndit şi rostit de om A FI, FIIRE. Iată ruptura.
Noi oamenii de multă vreme nu mai vrem să fim victorioşi şi să ne cucerim unii pe alţii. Nevoia noastră fundamentală este nevoia de timp. Principalul nostru drept este dreptul la timp. Iată ruptura.
Aici, în catedrala Sfînta Sofia, prin încoronarea unui om care visează şi gîndeşte în limba română, se adevereşte, încă o dată, spiritualitatea plină de dor şi dumnezeiască a poporului român.
Struga 1982

LA ANIVERSAREA UNEI REVISTE

Ce fericire a fost pentru noi tinerii, atunci cînd mai mulţi poeţi ai generaţiei noastre au hotărît să facă o revistă pentru noi, pe atunci nişte puşti sau nişte puşte. Nu prea ne iubeau cei ce au făcut-o la început — distinsul poet Dan Deşliu, bunăoară se uita la mine ca la exponentul absolut al cosmopolitismului. Nici eu nu eram mai puţin vinovat: mă uitam la domnia sa ca la „Hai să trăiţi tov. Plan!” —, ulterior chiar am devenit colegi. Mihu Dragomir vedea în mine întruchiparea fiarei pînă cînd n-avusei treabă, dar de fapt avusei de treabă şi plin de emoţie i-am mulţumit pentru traducerile din E. A. Poe. Pe loc Mihu m-a făcut utemist fruntaş. Vremuri splendide şi romantice, iar noi toţi suav-anapoda cum ar zice Gheorghe Tomozei.

Barbu Eugen se vărgase ca un leopard, şi-l adoram cu toţii şi culmea slăbiciunii sentimentale nu mi-am mutat sentimentul pentru că dacă tot vrea să se antreneze are în mine un bun sac de nisip.

În fine, în acea vreme, viitorul prozator Paul Georgescu a izbutit să mă scoată cu faţa curată în faţa textului neobişnuit de lung scris de Demostene Botez, care, neprevăzător, mă făcuse verde din pricina faptului că avusesem ciudăţenia să scriu despre Sarmisegetuza. Ce să mă fac şi eu, el fost parlamentar în toate guvernele de dinainte, de-a mă naşte. Dar, stimate cititorule să-ţi spun şi ceva frumos: trăia cel mai frumos ţăran al literelor

româneşti, Zaharia Stancu. Şi să-ţi spun o veste încă şi mai bună: trăia Dimitrie Stelaru, trăia Ştefan Roll, trăia dragul şi poate cel mai mare poet cu care am fost noi contemporani, Philippide. Pe Tudor Arghezi încă îl mai durea în cot de tînăra generaţie. Mihai Beniuc tuna şi fulgera cum astăzi încă fulgeră. Marin Preda tocmai pătase cămaşa cu „Ana Roşculeţ", iar Sadoveanu ca mai mare o rupsese de-a dreptul cu „Mitrea Cocor". Maestrul Corneliu Baba căuta prin toate anticariatele cărţile ilustrate de el. Geo Bogza credea că am talent literar de m-am certat la toartă cu Ion Gheorghe şi nici unul dintre noi trei n-avea dreptate pînă la urmă. Pictorul Mihai Bandac vindea roşii la aprozar. Grigore Hagiu îmi amintea de leul din Babilon, iar Eugen Jebeleanu de o lamă de Toledo. Labiş murise tragic şi pentru mine, iar cel mai mare poet al ţării tocmai aniversa o sută de ani de dinainte de a se naşte. Ce vremuri splendide ale literaturii române! Ce oameni dragi! Ion Brad dăscălea de pe Carpaţi, se uita la mine ca la un ploieştean, iar Al. Andriţoiu, singurul poet de limbă latină, ne împăca în greacă. Dar Nicolae Tăutu, iubitul, cel mai scump al nostru, dar *Cireşarii* lui Constantin Chiriţă, dar *Bătălia mare de la iazul mic* al lui Octav Pancu Iaşi şi pe deasupra măgarul de Fănuş Neagu, că-mi vine să spun plîngînd: „Un te duci, măgarule? — La Ierusalim, domnule. — Ce te duci, măgarule? — Isus stă pe mine, domnule!" Că mă-ntreb pînă-n ziua de azi ce-o fi vrut să spună măgarul ăla sau măgăriţa aia de amintire sentimentală a mea.

Şi, stimate cititorule, cînd te gîndeşti că eram tînăr şi la trup curat, cum ar zice poetul Cezar Ivănescu. El a zis-o, eu am auzit-o. Cine o aude, a ăluia este. La mulţi ani, revistă a împlinirilor şi a neîmplinirilor noastre!

Bătrînul NICHITA STĂNESCU

1983

DUMITRU DEMETRESCU-BUZĂU

în toate culorile lacrimei

În primele lecturi atîta de bizare ale extrem de puţinelor texte de Urmuz, tipărite cu o neaşteptată generozitate de către zgîrcitul în laude şi prietenii — Tudor Arghezi, am fi putut cădea pradă sentimentului filosofic al aceluia că avem de-a face cu o explozie a logicii în plin formalism pythagoreic.

Aberaţia, de la centru a asociaţiilor paralogice, amintind întrucîtva de aceea a copilului pînă în şapte ani, cînd, prin somn, coase focul de o pasăre Phoenix, ne-ar fi şarmat şi ne-ar fi dat iluzia că suntem om inteligent dacă Demetrescu-Buzău, prin acribia manuscriselor sale, nu ne-ar fi dovedit că este şi mai şi.

În misterioasa ladă descoperită de Saşa Pană, în care vreo şapte manuscrise erau retranscrise în zeci şi zeci de variante (si non è vero è ben trovatto!), alături de partituri pierdute definitiv — compoziţii scrise pentru urechea nimănuia, din care un simplu portativ nervos ne dă iluzia unui altceva cu totul alt ceva — deci, în acea misterioasă ladă cubică avem dovada certă de conştiinţa estetică, adeverită dintr-un, alt punct de fugă de către Bacovia prin versul „O, ţară tristă plină de humor…”. E cît se poate de clar că cei doi contimporani violau prin protest epoca, luînd în templu ultimul condei rămas pe la Ploieşti sau Haimanale…

Mai mult decît atît, Lizica Vorvoreanu, sora poetului, pe care nu avem pricini să n-o credem, căci drepturi de autor de pe glonţul lui Urmuz, cel tras în propria tîmplă într-un tufiş de la Şosea, nu prea avea de luat şi nici de încasat — exact cum spune un text mărturisitor despre Cervantes, că piraţii ce l-au răpit au cerut răscumpărare pentru el dar nu s-a găsit nici cine să plătească, nici careşiva să dea — deci, Lizica spune, într-un scurt remember atestat şi de alţii, anume că, în perioada de mare jovialitate a lui Urmuz, din camera lui se auzeau hohote incoruptibile de rîs emanînd duh de inteligenţă şi sănătate intelectuală.

Urmuz a fost o culme a inteligenţei ironice româneşti; tocmai de aceea a fost asasinat cu propria sa mînă de către mizera lui epocă sau, cum ar spune contimporanul său, Bacovia, „Sunt mai mulţi morţi în oraş, iubito/ Tocmai de aceea am venit să-ţi spun”...

S-a pierdut enorm din ceea ce va fi fost Urmuz om viu, s-a pierdut uriaş din tainicul său spirit patriotic, cînd se scuza într-o scrisoare de familie că nu a putut lua parte la întîia parte a războiului mondial din pricina repartizării lui ordonate ca ofiţer în administraţia harnaşamentelor.

Nu era înalt, nu era scund.

Nu era cîtuşi de puţin impertinent, cum l-ar arăta neaşteptatul său cuvînt transpus pe hîrtie. Emotiv pînă la lacrimă, tocmai cum Caragiale în epoca sa. Chiar sfruntata afirmaţie a lui Arghezi, uneori divin, acesta din urmă: „După tipărirea primei lui bucăţi s-a simţit bine. Mi-a surîs, mi-a strîns mîinile

tare şi umbla să mă sărute. Mi-a dat o cutie cu bomboane, pe care am primit-o, şi a scos din butoniera lui o garoafă pe care a trecut-o, parfumată cu scorţişoară, în butoniera mea” — aşa ar fi, n-ar fi totuşi. Labiş, de-ar fi fost Arghezi, ar fi scris mai gingaş despre eveniment. În cazul extrem de tînărului şi genial poet Nicolae Labiş, iată auto-descrierea evenimentului: „A doua zi mă liniştisem parcă...”.

În fine, e uşor să-l cerţi pe cel ce nu-ţi mai poate răspunde, deci ne îngropăm oftatul în pămînt, ne ridicăm ochii spre bolta unei inteligenţe unice a spiritualităţii noastre, curcubeu neîndoit pînă la capăt, dar perceptibil în toate culorile lacrimei.

1983

STAREA POEZIEI

Spre diferenţă de orice altceva, în natura gîndirii poezia îşi propune ca temă a tragicului fundamental dialogul dintre măreţie şi infinit.
Cum ştim, gînditorii presocratici socoteau epsilonul ca prima mărime peste nimic.
Cea mai mică mărime peste ceea ce nu există, în cazul gîndirii corecte, este însuşi infinitul.
Creatul are o natură infinitezimală şi infinită totodată. Increatul, adică neantul adică absenţa, adică dumnezeu gîndit ca o totală absenţă, nu au altceva toate la un loc decît o natură măreaţă.
Cuvîntul are o dublă funcţionalitate tragică. Pe de o parte el are timp, e înzestrat cu dimensiunea timpului, prin simplul fapt că începe cu un fonem şi se sfîrşeşte cu altul, iar cel care este înzestrat cu timp, de bună seamă gîndindu-ne la epsilon, are calitatea infinitului, în acelaşi timp cuvîntul are şi un semn şi un semnificat atemporal. O simultaneitate cu orice şi oricînd. Deci are ceva din increat, din neant, deci are măreţie.
Ca material, cuvîntul translează tragedia dintre creat şi increat, dintre infinit şi măreţie.
Starea poeziei nu stă în cuvîntul care translează creatul de increat, infinitul de măreţie. Starea poeziei constă în acest tragic dialog.

Table of Contents

ultim „respirări” 1
NOTĂ AUTOBIOGRAFICĂ 3
CĂCI DACĂ AR FI VREODATĂ SĂ MOR... 5
AUTOPORTRET 7
ARS POETICA 9
LA ANIVERSAREA UNEI REVISTE 12
DUMITRU DEMETRESCU-BUZĂU 15
STAREA POEZIEI 18